

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Sayı : 12929
Tarih : 21.05.2021

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye’de Adı Değiştirilen Mezra, Köy, Bucak, İlçe, İl ve Coğrafi Yerler İle Yerleşim Birimlerinin Eski Adlarının İadesine Dair Kanun Teklifim gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.21/05/2021

Av. Abdullah Koç
HDP Ağrı Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	
Esas Komisyon	İcraîleri
Tarih : 24 Mayıs 2021	Esas No: 2/3629

14.05.2021
T.C. BAŞKANLIĞI
14.05.2021
14.05.2021

14.05.2021

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BŞK.LİĞİ
21 Mayıs 2021
Numara:

21 Mayıs 2021 819356

GENEL GEREKÇE

Türkiye'de yerleşim isimlerinin değiştirilmesi, 1913'ten günümüze hükûmetlerin Türkçe olmayan yer isimlerine karşı devam ettirdiği bir politika. Osmanlı İmparatorluğu ve sonradan Türkiye Cumhuriyeti'ndeki binlerce yer ismi bu politikayla resmî kayıtlardan silindi ve Türkleştirme çabası sonucunda daha çok kullanılan tarihsel isimler terk edilerek bilinen veya yeni düzenlenmiş Türkçe isimlerle değiştirildi. Hükûmetler bu tür isimlerin "yabancı veya bölücü" olduğu iddiasıyla isim değişikliklerini gerçekleştirdi. Değiştirilen isimler genellikle Arapça, Bulgarca, Ermenice, Gürcüce, Kürtçe ve lehçeleri, Lazca, Süryanice ve Yunanca dillerindeydi.

Yer isimlerinin değiştirilmesi politikası Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında başladı ve Cumhuriyet ile hızlanarak devam etti. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yer isimlerini değiştirmek için özel devlet komisyonları kuruldu. 12.211 köy ve kasaba ismi ile 4 bin dağ, ırmağ ve diğer coğrafi yerler dahil olmak üzere 28 bin civarı yer adının değiştirildiği belirlendi. İsim değişikliklerinin çoğu, ülke genelinde azınlıkta kalan halk grupların nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu doğu bölgelerinde gerçekleşti. Zaman zaman isim değişikliği sonrası eski isimlerin kullanılması bölücü ve uygunsuz oldukları gerekçesiyle yasaklandı.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olmaya çalıştığı 21. yüzyılın başlarında birlik kriterlerine uyum sağlama çabası nedeniyle yerel ve özellikle merkezi yönetimlerin yer isimlerinde değişiklik yapma sıklığı azaldı. Hatta başta Kürt halkının yaşadığı bazı köy isimleri eski adlarına geri döndürüldü. Yer adları resmiyette değiştirilmiş olsa da önceki adlar, çeşitli bir etnik yapısı olan ülkede yerel lehçe ve dillerde var olmaya devam etmektedir.

Kaybedilmiş olan kültürel geçmişin bu bölgelerde bir ölçüde de olsa canlı tutulması, belki Türkiye'nin 2006 yılından beri taraf olduğu UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi çerçevesinde mümkün olabilir. Hemen belirtelim ki Sözleşme'nin ismen sayarak koruma altına aldığı kültürel pratikler arasında geleneksel yer adları mevcut değildir. Ancak, yer adlarının temsil ettiği kültür mirası, sözleşmenin genel amacına ve tanımlarına tam olarak uyar. 2003'te kabul edilen Sözleşme'nin gerekçe bölümünde "küreselleşen dünyanın bir olgusu olarak ortaya çıkan kitle kültürünün, insanlığın binlerce yıllık sözel kültürel belleğinde korunan büyük bir kültürel birikimi yok etmesi" olgusu esas alınmıştır. Somut olmayan kültürel miras "kültürel çeşitliliğin potası ve sürdürülebilir kalkınmanın güvencesidir." Sözleşme "İnsanlığın somut olmayan kültürel mirasının korunması konusunda evrensel bir irade ve ortak kaygının" varlığını vurgular. Sözleşme'nin 2.3 maddesi "koruma" başlığı altında, somut olmayan kültürel mirasın "tespiti, belgelenmesi, araştırılması, muhafazası, olumsuz etkenlere karşı korunması, canlandırılması, formel ve enformel eğitim yoluyla aktarılması, değişik yönleriyle yeniden hayata geçirilmesini" hedef olarak tespit eder.

Taraf devletler 12. madde uyarınca kendi ülkelerindeki somut olmayan kültürel mirasın envanterlerini çıkarmakla mükelleftir. 14. maddeye göre devletler, "(a) somut olmayan kültürel mirasın tanınması, saygı kazanması ve canlanması amacıyla: i) genel kamuoyuna ve özellikle gençlere yönelik eğitici, farkındalığı artırıcı ve bilgilendirici programlar düzenlemek [...], iii) idari düzenlemeler ve bilimsel araştırmalar yoluyla mirası korumaya yönelik becerileri geliştirmek, enformel bilgi aktarım yöntemlerini kullanmak; (b) kamuoyunu mirasa yönelik tehditler konusunda aydınlatmak" görevini üstlenir. 21. maddeye göre UNESCO'nun ilgili komitesi somut olmayan mirasın korunması amacıyla taraf devletlere "korumanın çeşitli yönleriyle ilgili araştırmalar yapmak, uzman ve uygulayıcı personel sağlamak, personel eğitimi vermek, standart belirlemek, altyapı oluşturmak ve işletmek, ekipman ve beceri sağlamak" gibi yardımları taahhüt etmektedir.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE1- Kanunun amacı ve kapsamı belirtilmektedir. “Kürtlerin çoğunlukla yaşadığı bölgelerde izlenmesi gereken yol şu şekilde olabilir: a. Her şeyden önce bölgedeki coğrafi birimlerin Kürtçe ve lehçelerinde cari olan adlarının tespiti ve yazımının standartlaştırılması gereklidir. b. Bu amaçla bölgede kullanılan belli başlı (Kürtçe ve lehçeleri, Ermenice, Arapça, Süryanice) bilen ve tarihi araştırma metotlarına vâkıf kişilerden oluşan bir uzmanlık heyeti kurulmalıdır. c. Kürtçe adlar var olan resmi (“Türkçe”) adların yanı sıra genel dolaşıma sokulmalı; iki dilli haritalar yayımlanmalı, iki dilli trafik levhaları yapılmalı; okullarda Kürtçe ve lehçelerinin olduğu adların öğretilmesi teşvik edilmelidir. d. Farklı dil ve lehçelerin konuşulduğu yerlerde yerel adın Kürtçe ve lehçelerinin yanı sıra diğer dil ve lehçelerdeki (Arapça, Süryanice vb.) biçimleri de tespit edilmeli ve yayımlanmalıdır.”

MADDE 2- Kanunda adı geçen Bakanlık ve Kurum tanımları yapılmıştır.

MADDE 3- Adların İadesi İhtisas Kurulu’nun süreç içerisindeki rolü belirlenmiştir.

MADDE 4- İçişleri Bakanlığı’nın süreç içerisindeki rolü belirlenmiştir.

MADDE 5- Yürürlük maddesidir.

MADDE 6- Yürütme maddesidir.

TÜRKİYE'DE ADI DEĞİŞTİRİLEN MEZRA, KÖY, BUCAK, İLÇE, İL VE COĞRAFI YERLER İLE YERLEŞİM BİRİMLERİNİN ESKİ ADLARININ İADESİNE DAİR KANUN TEKLİFİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç ve kapsam

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı; tarihi ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması, farklılıkların yaşatılması, kültürel çoğulculuğun ve mirasın korunmasıdır.

(2) "Adların İadesi İhtisas Kurulu" kurularak, 1913 yılından bu yana adları değiştirilen (Mezra, Köy, Bucak, İlçe, İl ve Coğrafi Yerler İle) eski adlarının tespiti ile bu bağlamda değişik dönemlerde çeşitli yasal düzenlemeler ile değiştirilen yer adlarının tümünün iadesini kapsamaktadır.

Tanımlar

MADDE 2- Bu kanunda geçen; a) Bakanlık: İçişleri Bakanlığını, b) Kurul: Adların İadesi İhtisas Kurulunu ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Adların İadesi İhtisas Kurulu

Kurulun oluşumu

MADDE 3- (1) Kurul; İçişleri Bakanlığı, Milli eğitim Bakanlığı ile Üniversitelerin Dilbilim, halkbilim, Batı Dilleri, Doğu Dilleri, Kürt Dili, Ermeni Dili, Yunan Dili, Bulgar Dili, Kafkas Dilleri, Arap Dili ve diğer yaşayan diller ile antik dönem dillerini inceleyen birimlerden seçilecek temsilci ve akademisyenlerden, araştırmacılardan oluşur.

(2) Kurul; ismi değiştirilen yerlerin eski adların ait olduğu dile ilişkin Türkiye'de akademik birim olmaması halinde yabancı üniversite ve yabancı akademik kadrolardan görüş, öneri, bilgi, belge ve destek alabilir.

(3) Kurul; 1913 yılından itibaren tüm yer adlarının değişim sürecini rapor haline getirip, tüm yerleşim birimlerinin özgün adlarını halkların talep ve eğilimlerini de göz önünde bulundurarak tespit eder.

(4) Kurul; Osmanlı dönemi kayıtlarını ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca ilgili Bakanlıkların tamamının kayıtlarında ve çalışmalarında esas alabilir. Kurul tarafından eski ve yeni adların karşılık cetveli oluşturulur.

Kurulun görevi

MADDE 4- Kurul; yerleşim yerlerinin adlarının değişim sürecinde karşılık cetvelini içerir raporunu Bakanlık onayına sunar. Bakanlıkça; raporun onayına müteakip yeni yerleşim yeri adlarına ve yer adlarına ilişkin tüm yasal ve idari düzenlemeler eşzamanlı olarak onaylanır.

Yürürlük

MADDE 5- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 6- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.